

Bureau Buhrs
communicatie &
gebiedsmarketing

land ^{iD}
Strategisch ontwerpers
voor gebieden in beweging

Participatieverslag Fase 2 Omgevingsvisie provincie Gelderland december 2025

Colofon

Bureau Buhrs en Land-iD
in opdracht van
provincie Gelderland

Samenvatting

Vernieuwing van de omgevingsvisie: op pad met zeven ruimtelijke keuzes

Provincie Gelderland werkt aan de vernieuwing van de omgevingsvisie: het document waarin staat hoe de provincie de ruimte en leefomgeving in de toekomst wil gebruiken en beschermen. Het doel is dat Gelderland een prettige plek blijft om te wonen, werken en verblijven. Provincie Gelderland wil zoveel mogelijk mensen en organisaties de kans geven om mee te doen. Bureau Buhrs en Land-iD hebben het participatietraject in opdracht van provincie Gelderland uitgevoerd. In de eerste fase hebben we inwoners en partners uitgenodigd om hun ideeën, zorgen en wensen over de fysieke leefomgeving in de provincie te delen. In de tweede fase stonden zeven ruimtelijke keuzes centraal. Het zijn onderwerpen waarop provincie Gelderland meer regie wil pakken en die extra aandacht vragen vanwege hun impact en de benodigde beleidswijzigingen.

Dit verslag gaat over de tweede participatiefase. In oktober en november 2025 gaven inwoners en partners van provincie Gelderland hun reactie op zeven ruimtelijke keuzes voor Gelderland. In de eerste fase van de participatie zijn relatief weinig jongeren bereikt, dus is nu extra ingezet op deze doelgroep. Vragen die tijdens het participatietraject centraal stonden zijn: zijn de ruimtelijke keuzes goed te begrijpen en de effecten goed te volgen? Wat vinden inwoners en partners van de voorgestelde keuzes? En hoe kijken ze naar de rol van de provincie? Meedoen kon via bijeenkomsten en een online inwonerspeiling 'Swipocratie'. In deze samenvatting leest u de belangrijkste resultaten en aanbevelingen voor toekomstige participatie. Voor regionale details verwijzen we naar [de losse verslagen in de bijlage van dit verslag, die via de website van de provincie zijn te bekijken.](#)

Algemene inzichten

Er ligt al veel

Van Rijk tot gemeente wordt er gewerkt aan ruimtelijke visies en plannen voor delen van Gelderland. Denk aan de Nota Ruimte van het Rijk, de omgevingsvisies van waterschappen en gemeentes en de regioarrangementen en verstedelijkingsstrategieën voor onder andere Arnhem-Nijmegen-Foodvalley en het Ruimtelijk Perspectief voor de Achterhoek. Ook het concept-programma Vitaal Landelijk Gebied Gelderland is vaak benoemd. Vooral vanwege de aansluiting bij de kenmerken en kennis van de regio en goede samenwerking tussen provincie en partners. Deelnemers roepen de provincie op hiervan zoveel mogelijk te benutten. De vele visies maken het voor partners soms onoverzichtelijk en het is niet altijd duidelijk welke visie leidend is. Het is in elk geval wel duidelijk dat voor sommige opgaven meer regie op provinciaal niveau nodig is.

Is de inhoud duidelijk?

Veel deelnemers vroegen zich af hoe deze zeven keuzes, die met name gericht zijn op een bepaald thema, zich verhouden tot het integrale karakter van de omgevingsvisie. De keuzes hangen onderling sterk met elkaar samen. Wat gebeurt er als verschillende ruimtelijke keuzes regionaal of lokaal met elkaar botsen? Durft de provincie échte keuzes te maken en te sturen?

“Wat gebeurt er als ruimtelijke keuzes met elkaar botsen? Durft de provincie dan échte keuzes te maken?”

De twee ruimtelijke keuzes over oppervlaktewater en grondwater hangen sterksamen. Tijdens de participatie zijn deze vaak al samen besproken, en daarom worden de participatieresultaten over deze twee keuzes ook in deze samenvatting gebundeld.

Tot slot is voor veel deelnemers niet voldoende duidelijk wat precies bedoeld wordt met termen als ‘een vitaal landelijk gebied’, ‘toekomstbestendig energiesysteem’, een ‘aantrekkelijke woonomgeving’ en een ‘robuust watersysteem’. Deelnemers roepen de provincie op om hier concrete doelen aan te koppelen.

Wat mist?

Natuur is een van de meest gemiste, maar belangrijkste gevonden thema's. Dit kwam uit alle participatieactiviteiten naar voren, en ook was dit een vaak genoteerde opmerking aan het eind van de online inwonerspeiling Swipocratie. Er is door de provincie aangegeven dat dit al geborgd is in bestaand beleid is. Daarom is dit niet expliciet opgenomen in de zeven keuzes, maar deelnemers hebben het idee dat er meer moet gebeuren om de ambities voor natuur waar te maken. Deelnemers zien het beschermen van de natuur en biodiversiteit in zowel stedelijk als landelijk gebied als kerntaak van de provincie.

“Het valt mij op dat het woord ‘natuur’ binnen de zeven ruimtelijke keuzes ontbreekt. Dat is opmerkelijk voor de groenste provincie van Nederland.”

Daarnaast wordt een gezonde leefomgeving gemist als onderwerp. Die was in de vorige omgevingsvisie duidelijk aanwezig, en is nu niet terug te zien als ambitie. Een toenemende druk op milieu en ruimte levert ook een druk op gezondheid op. Een gezonde leefomgeving is iets dat in het Omgevingseffectrapport wordt onderzocht, maar vanuit zowel inwoners als partners kwam regelmatig de oproep om een gezonde leefomgeving leidend te laten zijn bij de nieuwe omgevingsvisie.

Tot slot zijn er vragen gesteld over de uitvoering en controle nadat de omgevingsvisie is vastgesteld. Hoe wordt de uitvoering gemonitord en hoe borg je dat je daadwerkelijk behaalt waar je voor kiest?

Reactie op de zeven keuzes en de rol van de provincie

Sturen op het vasthouden van water & sturen op de beschikbaarheid en kwaliteit van zoet grondwater

De impact van de keuzes voor water op de fysieke leefomgeving worden door partners en bewoners herkend. Er is meer ruimte nodig voor onder andere rivieren, beekdalen en waterberging. Deze functies leggen een grote claim op de ruimte, zoals op agrarische gronden en ontwikkellocaties. Partners en bewoners geven aan dat natuurstroken en waterlijnen in het bestaand stedelijk en landelijk gebied ook erg belangrijk zijn. Dit noemen we de groenblauwe dooradering. Verder is gesproken over de economische

gevolgen van het toekomstige watersysteem. Er zijn bijvoorbeeld effecten voor de landbouw, industrie en de woningbouw. De partners vragen om deze economische effecten mee te wegen.

In vrijwel alle regio's speelt naar de toekomst toe de zorg over voldoende aanvoer van zoet water, de waterverdeling en -kwaliteit van rivieren en beken. De Veluwe is cruciaal voor drinkwater. In de Achterhoek en FruitDelta Rivierenland speelt de zoektocht naar meer ruimte voor water. Agrariërs roepen op dat ruimtelijke reserveringen rond beken en rivieren of andere oplossingen voor zowel boeren als waterschappen waardevol moeten zijn. Zorg niet alleen voor regels, maar ook voor perspectief voor agrariërs. Ruimte vrijhouden langs rivieren als de Linge is voor individuele gemeenten lastig. De provincie kan helpen met keuzes voor regionale functies. Inwoners in Winterswijk benadrukten dat ruimte voor water een mooier landschap kan opleveren. Partners en bewoners in de Foodvalley, Kop van de Veluwe en Ermelo, Harderwijk, Putten en Zeewolde (EHPZ) verwachten in de toekomst strengere regels en reserveringen voor kwelzones en infiltratiegebieden. Kwelzones zijn plekken waar grondwater vanzelf omhoogkomt en aan de oppervlakte verschijnt. Infiltratiegebieden zijn plekken waar regenwater makkelijk in de grond kan zakken. Tegelijkertijd signaleren de partners dat dit soort beperkingen grote impact hebben op bestaande en toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen. In de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen (GMR) wordt de dreigende droogval van rivieren en de groeiende watervraag door woningbouw en industrie nu al gezien. Dit maakt waterzekerheid een randvoorwaarde voor ruimtelijke ontwikkeling en economische activiteiten. In de Stedendriehoek ervaren partners dat water en bodem sturend nog onvoldoende terugkomt in keuzes rond woningbouw (bijvoorbeeld Zutphen/Deventer).

Bewoners en partners verwachten dat de provincie

de leiding neemt op het gebied van water, in goede samenwerking met de waterschappen. Ze willen dat de provincie bepaalt welke functies voorrang krijgen en duidelijke regels maakt over welke ontwikkelingen op welke plekken wel of niet passen. Vul ook de "gaten" in de Nota Ruimte en zet water- en grondwaterkeuzes juridisch kracht bij. De provincie speelt ook een belangrijke rol in het verzamelen en verdelen van kennis. Ook bewoners vinden het belangrijk dat keuzes in het watersysteem gebaseerd zijn op data, en daarmee ook goed uitlegbaar zijn. Ook zien bewoners de provincie als een belangrijke bron van tips en praktische informatie over waterbestendigheid.

"Een goede balans tussen landbouw, natuur en water of het combineren van functies is een mooie ambitie, maar biedt nog weinig richting of houvast."

"Kijk meer over de grens naar Duitsland als het gaat om het vasthouden van water en waterkwaliteit."

Richting geven aan opgaven in het landelijk gebied

Het landelijk gebied vraagt om keuzes en een provinciale visie waarin landbouw, natuur, water, wonen, mobiliteit en economie in samenhang worden afgewogen. Opgaven die meer aandacht verdienen zijn biodiversiteit, klimaatadaptatie, groenblauwe dooradering, gezondheid, voedselzekerheid, erfgoed en ruimtelijke kwaliteit.

In vrijwel alle regio's is benoemd dat behoud van de landbouw en ruimte voor wonen voor de leefbaarheid van het landelijk gebied belangrijk is. Het draagt bij aan een herkenbaar landschap, maar ook het behoud van voorzieningen in de dorpen. Zowel partners als bewoners erkennen dat het behoud van alle landbouwgrond in de toekomst lastig kan gaan worden. In meerdere regio's wordt gesproken over extensivering, dat wil zeggen een manier van boeren waarbij weinig dieren of gewassen op een groot stuk grond staan. Daarnaast wordt gesproken over andere teelten en het verminderen van veestapels. Een deel van de deelnemers verwacht dat de landbouw fundamenteel gaat veranderen, andere deelnemers juist niet. Het beantwoorden van de vraag "welke landbouw waar en hoeveel?" is cruciaal. Dit zorgt op de lange termijn voor duidelijkheid, en zou door de provincie samen met de regio's ingevuld moeten worden.

In met name de Achterhoek en FruitDelta Rivierenland wordt ervaren dat de druk op de landbouwgrond hoog

is. Er is ruimte nodig voor water (van beken of de grote rivieren), natuur, extensivering en het veranderen van teelten. Zowel partners als bewoners roepen op om rekening te houden met de regionale en landschappelijke kwaliteit van de Achterhoek. In FruitDelta Rivierenland is een goede landschapsstructuur met water en groen zowel voor de landbouw als voor wonen belangrijk, zeker op de langere termijn. Dit wordt nu gemist in de ruimtelijke keuze voor het landelijk gebied. De Veluwe is het kloppend hart voor de regio's EHPZ en Kop van de Veluwe. Vooral bewoners roepen op voldoende ruimte te laten voor stilte en donkerte ten behoeve van fauna, en om zorgvuldig om te springen met de kwelzones. In de Foodvalley, Stedendriehoek en de GMR wordt de druk op het landelijk gebied vanuit de steden nu al gevoeld door bewoners en partners. In de verstedelijkingsstrategie en de regio's is al veel aandacht voor ruimte voor recreatie en landschap; iets waar de provincie op voort kan bouwen in de omgevingsvisie.

De provincie heeft instrumenten tot haar beschikking die kunnen bijdragen aan het mogelijk maken van gewenste ontwikkelingen in het landelijk gebied: o.a. sterk grondbeleid en een provinciale grondbank, maar ook ruilverkaveling en langjarige subsidies voor landschapsbeheer. Met deze instrumenten kan de provincie de gemeentes ook ondersteunen in hun bijdrage aan de provinciale ambities. Verder zien zowel bewoners als partners de provincie in een stevige positie als rentmeester: hoeder van de typische Gelderse landschappen en regionale identiteit, maar ook zeker natuurkwaliteit en gezondheid. Zeker in het

landelijk gebied is deze rol nodig, aangezien de druk op de omgeving groot is en het rommelig worden van het landschap op de loer ligt.

Sturen op een toekomstbestendig energiesysteem

Een toekomstbestendig energiesysteem gaat volgens de deelnemers verder dan alleen de uitbreiding van de infrastructuur voor energie. Ze benoemen bijvoorbeeld de zoekgebieden voor kleine kerncentrales of windturbines. Duidelijke keuzes over locaties voor energie-intensieve industrie, decentrale opwekking van energie en andere bronnen zoals aqua- en geothermie zijn ook nodig in de omgevingsvisie. Inwoners vragen om alternatieven voor windenergie en om een combinatie van energiebronnen, omdat zij zich zorgen maken over veiligheid, gezondheid en het milieu.

Voor ruimtelijke ontwikkelingen, vooral voor woningbouwplannen en bedrijven, is de aansluiting op het energiesysteem een belangrijke randvoorwaarde. Keuzes waar energie-intensieve bedrijven wel of niet kunnen landen, bepalen in grote mate het toekomstige economische profiel van Gelderland. Dat zoekgebieden voor grootschalige opwekking (o.a. met kernenergie) samenvallen met gebieden met grootschalige verstedelijking, wordt als zorgpunt gezien.

“Focus niet alleen op het opwekken van energie, maar ook op het beter benutten van energie.”

Een groot deel van de Achterhoek valt buiten de energieintensieve zone op de kaart. Partners maken zich zorgen over de gevolgen voor de maakindustrie, die belangrijk is voor de werkgelegenheid, het aantrekken van jongeren en de nabijheid van wonen en werken die nu zo typerend is voor deze regio. Voor FruitDelta Rivierenland geldt dat er grote raakvlakken zijn tussen de opgaven voor energie, logistiek en bereikbaarheid. De vrees is dat de druk op de ruimte verder toeneemt wanneer de regio zich doorontwikkelt tot energie en logistieke corridor.

In de regio's EHPZ en Kop van de Veluwe is onzekerheid of de regio binnen of buiten een energie-intensieve zone valt. Verder vragen de zoekgebieden voor opwekking van energie, hoofd- en onderstations in of nabij kwetsbare natuur en watersystemen om nadere uitwerking.

Partners en bewoners roepen de provincie op goed op te komen voor de provinciale belangen en ambities voor economie en wonen in de ontwikkeling van een toekomstbestendig energiesysteem. Een van de door verschillende partners aangedragen oplossingen, met name voor de Achterhoek, is een betere samenwerking met Duitsland. De opgave voor energie is complex en heeft een grote impact op de dagelijkse leefomgeving. Met name bewoners roepen de provincie op om bewoners op tijd te betrekken, goed te informeren en de impact op gezondheid en milieu duidelijk in beeld te brengen.

Sturen op bereikbaarheid van defensie, goederenstromen en verstedelijking

Veel deelnemers herkennen de toenemende druk op de bereikbaarheid in Gelderland en maken zich hier ook zorgen over. Niet alleen de stedelijke gebieden zoals Arnhem-Nijmegen en Foodvalley vragen om grootschalige mobiliteitsinvesteringen, maar ook het landelijke gebied. Partners uit FruitDelta Rivierenland uitten hun zorgen over de drukte op de A2 en het uitstel van het Rijk om dit knooppunt aan te pakken. De drukte werkt door op de provinciale wegen, de steden en dorpen. Voor wonen in het landelijk gebied accepteren veel inwoners dat sommige plekken moeilijk te bereiken zijn, bleek uit de resultaten van de online inwonerspeiling 'Swipocratie'. Zowel partners als bewoners geven echter aan dat de bereikbaarheid met het openbaar vervoer in dunbevolkte gebieden onvoldoende is. Investeer in beter en goedkoper

“Investeer in het openbaar vervoer in de afgelegen gebieden; het is schandalig dat een dorp alleen een buurtbus heeft en verder afgesloten is van de buitenwereld”

openbaar vervoer voor de leefbaarheid van kleine kernen en de mobiliteit van met name jongeren en ouderen. Daarnaast is behoefte aan nieuwe of verbeterde spoorverbindingen tussen steden en tussen de Veluwe en de Achterhoek. Nieuwe woningen kunnen het beste rondom plekken worden gebouwd met goede toegang tot het openbaar vervoer.

Er ligt in de provincie nog een grote focus op autobereikbaarheid. Deelnemers roepen de provincie op meer in te zetten op andere, duurzamere vormen van mobiliteit. Te denken valt aan snelfietsroutes, elektrisch vervoer en deelmobiliteit. Ook veerponten zouden deel uit moeten maken van het provinciale mobiliteitsbeleid. Tegelijkertijd geven inwoners uit het buitengebied aan dat de auto daar vaak nog noodzakelijk is om bijvoorbeeld naar het werk en voorzieningen te reizen. Ook bevestigen de deelnemers het belang van goederenvervoer over het water, zoals de Waal en de IJssel. Tot slot missen deelnemers bij deze keuze aandacht voor innovatieve oplossingen, zoals elektrisch vliegen en de rol van kleine luchthavens. Deelnemers herkennen dat keuzes ten aanzien van bereikbaarheid kunnen botsen met keuzes voor wonen, natuur, landschap en leefomgeving. Dit vraagt om integrale keuzes van de provincie. De provincie moet bovendien goed samenwerken met het Rijk en buurlanden/provincies en de regionale effecten van snelweguitbreidingen beoordelen, zoals de doortrekking van de A15 en uitbreidingen van defensie.

“Het is belangrijk om bij economische groei ook te kijken naar de gevolgen voor bijvoorbeeld water, energie en bereikbaarheid. Ook de impact op leefbaarheid en veiligheid is van belang.”

Sturen op vestigingsvoorwaarden voor economie

De deelnemers herkennen de grotere vraag naar ruimte voor economie. Er is opgeroepen vooral eerst binnen bestaande bedrijventerreinen naar ruimte te zoeken door beter te benutten en te herstructureren waar nodig. In sommige regio's is vraag naar nieuwe bedrijventerreinen, zowel voor reguliere bedrijvigheid als voor circulaire bedrijven. Er is ook ruimte nodig voor recreatie en toerisme en land- en tuinbouw. Deze groei botst op plekken met andere opgaven die om ruimte vragen zoals wonen, water, natuur, energie en bereikbaarheid. Het valt op dat de huidige zoekgebieden op de kaart ruim zijn weergegeven en daarmee lokale ontwikkelingen kunnen frustreren.

Lokale bedrijven dragen bij aan de Gelderse economie en verdienen ondersteuning. In binnenstedelijke gebieden moet worden gewerkt aan een goede balans tussen wonen en werken. Dit draagt bij aan de leefbaarheid van gebieden en korte woon-werkafstanden. Tegelijkertijd moet worden gedacht aan het voorkomen van eventuele overlast in woongebieden en aan de veiligheid als het gaat om (zware) industrie rondom woongebieden. Het bij elkaar brengen van gelijksoortige bedrijven draagt bij aan duurzaamheid, innovatie en efficiëntie, bijvoorbeeld rond Wageningen University in de Foodvalley.

Een gezonde economie vraagt om samenwerking met omliggende provincies en Duitsland. Een voorbeeld is dat de gemeente Deventer werkt aan een tweede havenarm. Hoe kijkt de provincie Gelderland hiernaar? Ook voor Gelderland is de IJssel interessant voor watergebonden industrie en het stimuleren van een circulaire economie. Overigens geldt hetzelfde voor het Twentekanaal.

De deelnemers roepen de provincie op om scherpe, integrale keuzes te maken over welk type bedrijvigheid waar gewenst is. Hanteer voorwaarden voor nieuwe bedrijventerreinen, inclusief criteria rond energiegebruik en type bedrijven. Stuur op watergebonden industrieplekken op de vestiging van écht watergebonden bedrijven. Zorg daarnaast dat gemeenten zich niet als concurrenten gaan gedragen in het aantrekken van bedrijven. Help met kennis over het mengen van economische functies en bied financiële hulp waar nodig.

Richting geven aan een aantrekkelijke woonomgeving

Veel deelnemers merkten op dat deze ruimtelijke keuze vooral lijkt te gaan over een aantrekkelijke woonomgeving bij nieuwe ontwikkelingen. Ze vragen de provincie ook te investeren in een aantrekkelijke woonomgeving in bestaande steden en dorpen. Zo'n omgeving is groen, gezond, veilig, natuurinclusief en klimaatbestendig, en stimuleert onderlinge sociale verbondenheid en diversiteit.

Dewoningnood wordt door zeer veel inwoners benoemd als urgent probleem. Zowel inwoners als partners zien graag dat de provincie eerst de ruimte binnen bestaande dorpen en steden beter benut, en pas daarna

nieuwe bouwlocaties buiten de bestaande steden en dorpen aanwijst. Nieuwbouw moet samengaan met voorzieningen zoals zorg, groen, openbaar vervoer, sport en scholen. Ook is het belangrijk dat groen en water meegroeien, voor recreatie en klimaatadaptatie. Inwoners zien liever dat er minder woningen worden gebouwd met meer groen, dan dat er zoveel mogelijk woningen worden gebouwd, blijkt uit de stellingen in online inwonerspeiling 'Swipocratie'.

“Een vraagstuk is of je woningbouw vooral wilt concentreren rondom voorzieningen, of dat je ook woningen wilt toevoegen aan kleinere kernen en dorpen.”

Wonen, werken en voorzieningen moeten zo veel mogelijk bijeengebracht worden. Tegelijkertijd waarschuwen regio's dat een te sterke focus op één groeigemeente kan leiden tot leegloop van kleine kernen. Dit speelt onder meer in de Achterhoek, Rivierenland en Groene Metropoolregio Arnhem-

Nijmegen. Veel inwoners hebben via de stellingen in de Swipocratie-tool aangegeven dat ze het belangrijk vinden dat er in kleine dorpen nieuwe inwoners bijkomen, om voorzieningen te kunnen behouden.

In de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen en de Stedendriehoek is de verstedelijkingsopgave groot. Daarmee is het meegroeien van groene uitloopgebieden en recreatieruimte extra belangrijk. Een zorg in de regio Foodvalley is dat de dorpen aan elkaar groeien en dat groene gebieden verder versnipperen. De verstedelijkingsopgave in de regio's Kop van de Veluwe en EHPZ vraagt om duidelijkheid: onder welke voorwaarden mag er eventueel gebouwd worden op hoger gelegen plekken en aan de randen van de Veluwe? De provincie heeft een rol in het aanwijzen van plekken waar natuur het beste gecompenseerd kan worden als er gebouwd wordt.

De deelnemers roepen de provincie op om samen met gemeenten en regio's aan te wijzen waar wel en waar niet gebouwd kan worden op basis van het water- en bodemsysteem. Dit biedt duidelijkheid en richting aan gemeentes. In de kleine kernen is er aandacht nodig voor het behoud van voorzieningen, bereikbaarheid en leefbaarheid. Gemeentes geven aan dat het lastig is om groene uitloopgebieden over gemeentegrenzen heen te realiseren, bekostigen en beheren. Dit geldt ook voor water en 'groenblauwe raamwerken' over gemeentegrenzen heen. De partners zien een rol voor de provincie om dit soort gebieden aan te wijzen en mogelijk te maken.

Rol van partners

De partners merken dat de provincie een stevigere rol wil pakken ten aanzien van enkele opgaven, en geven aan hier ook een meerwaarde in te zien. Tegelijkertijd benadrukken ze het belang van regionale samenwerking tussen provincie, gemeenten, waterschappen, omgevingsdiensten en veiligheidsregio's. Partners zien veel in regionale visies die in gezamenlijkheid worden opgesteld. Daarnaast is lokaal maatwerk in ruimtelijke ontwikkeling van belang. Lokale kennis en expertise van inwoners, agrariërs en bedrijven moeten worden benut voor uitvoering, beheer en het vergroten van draagvlak. Partners in de regio's kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de provinciale ambities. Dat hebben ze de afgelopen jaren laten zien in regionale samenwerkingsverbanden en economische sectoren, bijvoorbeeld als het gaat om innovatie en verduurzaming. Dit vraagt wel duidelijke kaders en opgaven en voldoende richting. Gemeenten hechten sterk aan autonomie, bijvoorbeeld ten aanzien van de woningbouwopgave. Toch is ook afstemming tussen gemeenten nodig, omdat zij vergelijkbare problemen kennen rond bijvoorbeeld voorzieningen, leefbaarheid en lokale bedrijvigheid. Hier kan de provincie van meerwaarde zijn.

Aanbevelingen voor toekomstige participatie

Partners en inwoners waarderen dat ze in deze fase van de ontwikkeling van de omgevingsvisie hebben kunnen meedenken. De provincie moet ervoor zorgen dat de inbreng van de partners bijdraagt aan de integraliteit, en niet in fragmenten in de visie belandt. Daarnaast vrezen enkele partners dat het “gat” tussen de participatie in het najaar van 2025 en de formele terinzagelegging volgend voorjaar te groot is. Bovendien worden onder andere in gebiedsprocessen en de regioarrangementen nieuwe inzichten opgedaan die een plek verdienen in de visie. Partners geven de wens aan om op voor hen relevante thema's eerder te kunnen reageren. Dit kan bijvoorbeeld door de veiligheidsregio's te laten meekijken met de zoekzones voor energie of de waterschappen op de uitwerking van de keuzes ten aanzien van bodem en water. Kijk daarbij ook naar de vertaling van de visie naar de omgevingsverordening. De partners zijn immers mede-uitvoerder van de provinciale ambities en hebben waardevolle inbreng voor de regionale uitwerking en hoe beleid doorwerkt in de praktijk.

Bewoners vinden het belangrijk dat de provincie hun perspectief op de fysieke leefomgeving blijft vragen en serieus meeneemt in het vervolg. Deelnemers aan de online inwonerspeiling 'Swipocratie' waardeerden de laagdrempelige manier om mee te denken, maar

misten nuance rondom de ingewikkelde thema's in de visie. Zonder een toelichting op de dilemma's in de inwonerspeiling was het soms moeilijk reageren. Een deel van de deelnemers aan de swipocratie gaf de suggestie mee om een volgende keer te zorgen voor meer toelichting en ruimte voor open vragen.

Begrippenlijst

Aquathermie

Het duurzaam verwarmen en koelen met warmte en koude uit water, zoals rivieren en meren.

Biodiversiteit

Biodiversiteit, ofwel soortenrijkdom, omvat alle soorten planten, dieren en micro-organismen en genetische variaties daarin. Hoe meer verschillende soorten er zijn, hoe groter de biodiversiteit.

Circulaire economie

Hergebruiken van materialen waardoor (natuurlijke) grondstoffen niet verloren gaan, zodat er minder afval is en we minder nieuwe grondstoffen nodig hebben.

Deelmobiliteit

Deelmobiliteit betekent dat voertuigen worden gedeeld, zoals auto's, fietsen of scooters, in plaats van dat iedereen er zelf één bezit.

Erfgoed

Erfgoed is alles wat we van vorige generaties hebben gekregen en willen bewaren, zoals gebouwen, tradities en historische landschappen.

Extensieve landbouw/extensivering

Een manier van boeren waarbij weinig dieren of gewassen op een groot stuk grond staan. De boer produceert minder per hectare en geeft meer ruimte aan bodem en natuur.

Fysieke leefomgeving

Alles wat je buiten ziet, hoort, ruikt en proeft: het is de omgeving waar we wonen en leven, inclusief schone lucht en water.

Geothermie

Geothermie is het gebruiken van warmte uit diepe lagen van de aarde.

Gezonde leefomgeving

Een omgeving waar de druk op de gezondheid door de fysieke leefomgeving zo laag mogelijk is en die uitnodigt tot een gezonde leefstijl.

Groenblauwe dooradering

Natuurstroken en waterlijnen door het landschap.

Infiltratiegebieden

Plekken waar regenwater makkelijk in de grond kan zakken (infiltreren).

Intensieve landbouw

Intensieve landbouw is een manier van boeren waarbij veel voedsel wordt gemaakt op een klein stuk grond. Er zijn veel dieren of gewassen per hectare, vaak met gebruik van extra mest en machines.

Kernenergie

Energie die ontstaat door het splitsen van atomen in een reactor. De warmte die hierbij vrijkomt wordt gebruikt om elektriciteit te maken.

Klimaatbestendig

Klimaatbestendig betekent dat de gevolgen van klimaatverandering, zoals hitte, droogte, wateroverlast en overstromingen, kunnen worden opgevangen.

Kwelzones

Kwelzones zijn plekken waar grondwater vanzelf omhoogkomt en aan de oppervlakte verschijnt.

Landelijk gebied

Het gebied buiten bestaande steden en dorpen, met een ander karakter dan stedelijke gebieden.

Omgevingsverordening

In de omgevingsverordening staan alle provinciale regels voor de fysieke leefomgeving. Deze regels gelden voor iedereen en voor het hele grondgebied van de provincie.

Omgevingsvisie

Hierin legt provincie Gelderland haar ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving voor de lange termijn vast. De omgevingsvisie is zelfbindend en geldt voor het hele grondgebied van de provincie.

Onderstation

Een onderstation is een plek waar elektriciteit wordt verdeeld en omgezet naar de juiste spanning voor een regio. Vanaf het onderstation gaat de stroom via kabels naar huizen en bedrijven.

Participatie

De deelname en betrokkenheid van inwoners, bedrijven en andere belanghebbenden bij een bepaald proces. In dit geval krijgen zij de kans om mee te denken en hun mening te geven over de plannen voor de toekomst van de fysieke leefomgeving van Gelderland. Door deze participatie sluit de omgevingsvisie beter aan bij de wensen en behoeften van de mensen die in Gelderland wonen en werken.

Rentmeesterschap

De provincie voelt zich medeverantwoordelijk voor een zorgvuldige omgang met bodem, water en landschap. Daarmee dragen we bij aan voedselzekerheid, versterken we de biodiversiteit en behouden we de kwaliteit van onze leefomgeving.

Toekomstbestendig energiesysteem

Energievoorziening die duurzaam en betrouwbaar is en daarmee klaar voor de toekomst.

Water en bodem sturend

Water en bodem sturend betekent dat we ruimtegebruik zo goed mogelijk afstemmen op het water- en bodemsysteem, bijvoorbeeld door rekening te houden met overstromingsrisico's en inklinkende bodems.

Waterstof

Waterstof is een gas dat als brandstof gebruikt kan worden om energie te maken of om voertuigen te laten rijden. Het is schoner dan benzine of gas, omdat er bij gebruik alleen waterdamp vrijkomt.

Zoekgebieden

Gebieden waar iets mogelijk kan komen (bijv. windturbines, woningen).

Inhoudsopgave

Achtergrond en aanleiding	16
Doel en doelgroepen	18
Overzicht participatieactiviteiten	19
Online inwonerspeiling 'Swipocratie'	23
Beeldverslagen bijeenkomsten met bewoners	29

Bijlagen

Verslagen bijeenkomsten bewoners

Verslag bijeenkomst kinderburgemeesters

Verslagen bijeenkomsten professionele partners

Achtergrond en aanleiding

Provincie Gelderland werkt aan de vernieuwing van de omgevingsvisie. Dit is hét document waarin de provincie vastlegt hoe ze wil dat de omgeving van Gelderland er in de toekomst uit ziet. En ook hoe ze de ruimte en fysieke leefomgeving wil gebruiken en beschermen. Het gaat over alles wat je buiten ziet, hoort, ruikt en proeft: het is de omgeving waar we wonen en leven, inclusief schone lucht en water. Het doel is dat Gelderland een fijne plek is en blijft om te wonen, werken en verblijven. Provincie Gelderland wil zoveel mogelijk mensen en organisaties de kans geven om mee te doen. Bureau Buhrs en Land-iD hebben het participatietraject in opdracht van provincie Gelderland uitgevoerd.

Het participatietraject loopt gedurende het proces om tot een vernieuwde omgevingsvisie te komen en bestaat uit twee fases. In de figuur op de volgende pagina is het proces voor het vernieuwen van de omgevingsvisie samengevat.

Fase 1: In gesprek met inwoners en partners

In de eerste fase hebben we input opgehaald voor de [Kadernota](#). Dit document schetst de mogelijke keuzes en richting van de omgevingsvisie. We hebben inwoners en partners uitgenodigd om hun ideeën, zorgen en wensen over de fysieke leefomgeving in de provincie te delen. Fase 1 is afgerond in november 2024. De resultaten van deze fase zijn gebundeld in een [verslag dat via de website van de provincie is in te zien](#).

Fase 2: Toetsen concept omgevingsvisie

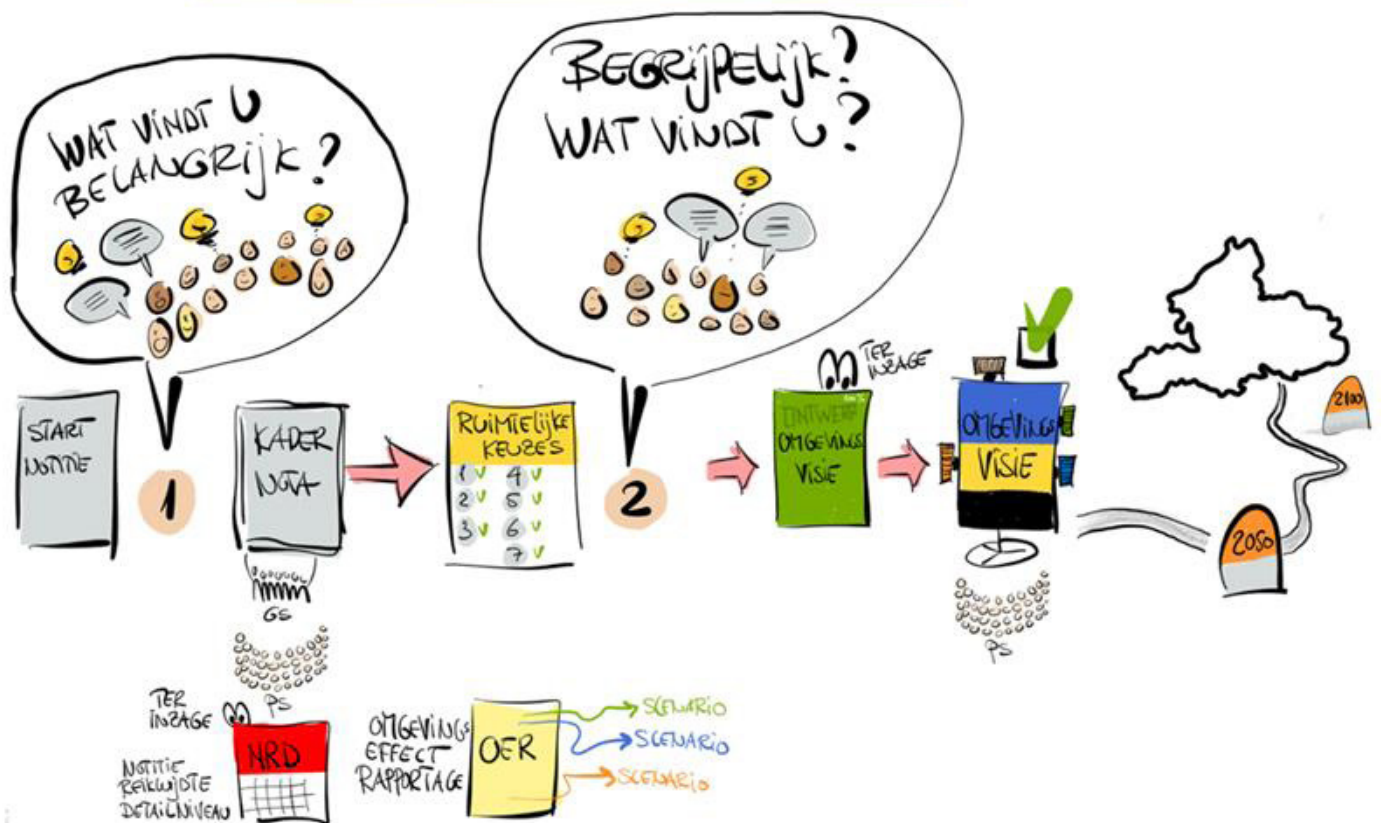
Op basis van de Kadernota werkt de provincie de omgevingsvisie verder uit. Een groot deel van de Kadernota kan meteen worden uitgewerkt, maar er komen 7 ruimtelijke keuzes naar voren die provincie Gelderland eerst wil toetsen. Deze keuzes hebben namelijk invloed op de samenwerking met partners en op de leefomgeving van Gelderlanders. Het zijn onderwerpen waarop de provincie meer regie wil pakken en die extra aandacht vragen vanwege hun impact en de benodigde beleidswijzigingen. Het toetsen van deze keuzes stond centraal tijdens participatiefase 2. De input uit deze fase draagt bij aan het verder

uitwerken van de ontwerp-omgevingsvisie. Fase 2 is in november 2025 afgerond. De resultaten van deze fase zijn samengevat in dit verslag en [gebundeld in de bijlage, die je via deze link kan bekijken](#).

De ontwerp-omgevingsvisie wordt in 2026 ter inzage gelegd. Dan vindt de formele toetsing plaats van de en kunnen inwoners en partners reageren op de nieuwe omgevingsvisie in de vorm van zienswijzen. Deze formele participatie wordt door de provincie zelf uitgevoerd.

PROCES OMGEVINGSVISIE

Doel en doelgroepen

Doel

In de omgevingsvisie beschrijft de provincie keuzes en plannen voor de toekomst en inrichting van Gelderland. En hoe ze onze ruimte en leefomgeving willen gebruiken en beschermen. De omgevingsvisie is daarmee hét document dat Provinciale Staten gebruiken om beslissingen te kunnen maken over de inrichting van Gelderland. De huidige omgevingsvisie Gaaf Gelderland uit 2018 is niet meer actueel en stuurt te weinig. Ook voldoet de huidige omgevingsvisie niet op alle punten aan de Omgevingswet. Door de omgevingsvisie te vernieuwen, kan de provincie beter inspelen op nieuwe ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkelingen.

Participatie ons helpt de provincie om de inhoud van de omgevingsvisie beter te maken. Zo haalden we in fase 1 bij verschillende doelgroepen inhoud, invalshoeken en prioritering van onderwerpen op. Het participatietraject geeft zoveel mogelijk verschillende mensen en organisaties de kans om mee te doen. Het doel van de participatie is voor iedereen hetzelfde: we raadplegen en informeren, zodat Provinciale Staten een goede afweging kunnen maken. De besluitvorming over de vernieuwde omgevingsvisie ligt bij de Provinciale Staten van Gelderland.

Doel in fase 2 van het participatieproces

In de tweede fase van het participatieproces stonden zeven ruimtelijke keuzes centraal. We onderzochten of de ruimtelijke keuzes goed te begrijpen zijn en de effecten goed te volgen. En wat vinden inwoners en partners van de voorgestelde keuzes? Hoe kijken ze naar de rol van de provincie en hun eigen rol? De participatieresultaten worden gebruikt bij het opstellen en aanscherpen van de ontwerp-omgevingsvisie.

Doelgroepen

Voor dit participatietraject richten we ons op verschillende doelgroepen die belangrijk zijn voor het vernieuwen van de omgevingsvisie. We maken onderscheid tussen inwoners en partners om mensen goed te kunnen benaderen op basis van hun kennis over het onderwerp, hun betrokkenheid en belangen.

Inwoners

Aangezien de omgevingsvisie direct invloed heeft op de leefomgeving van inwoners, is het belangrijk dat zij betrokken worden bij het proces. Dit zorgt voor een betere afstemming op de daadwerkelijke behoeften en wensen van de mensen die in Gelderland wonen. De participatie was zo ingericht, dat inwoners vanuit alle hoeken van de provincie hun stem konden laten horen. Bijzondere aandacht is uitgegaan naar doelgroepen die doorgaans moeilijker te bereiken zijn, zoals jongeren. Daarnaast zijn de kinderburgermeesters van Gelderland betrokken.

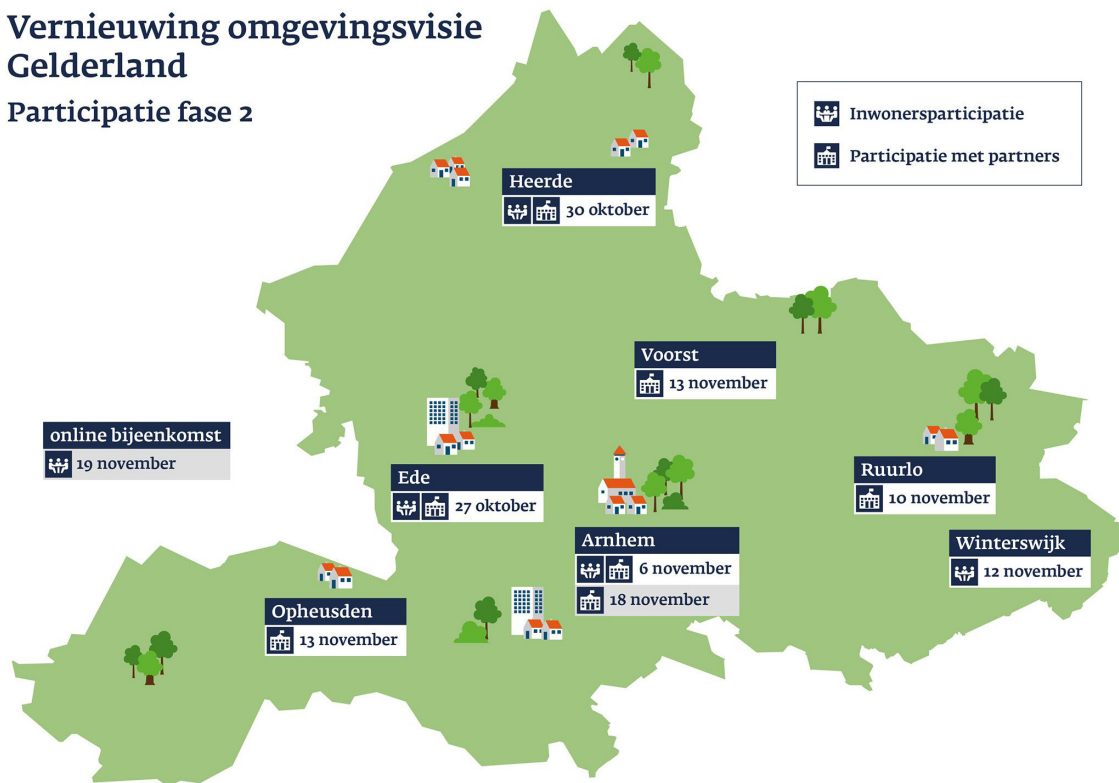
Professionele partners

Deze groep bestaat uit een brede mix van maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen, bedrijven, belangenverenigingen en medeoverheden zoals gemeenten en waterschappen. Professionele partners hebben vaak specifieke kennis en expertise, die van belang is bij de vormgeving van de visie. Bovendien spelen zij vaak ook een rol bij het samen uitwerken en uitvoeren van de visie.

Overzicht participatieactiviteiten

Vernieuwing omgevingsvisie Gelderland

Participatie fase 2

Tijdens de participatie in fase twee zijn we op veel verschillende plekken in Gelderland geweest. In het logboek op pagina 21 staat een overzicht van de participatieactiviteiten, inclusief het aantal deelnemers. Deelnemers uit de vorige fase zijn uitgenodigd voor deze participatieronde met een gerichte mail. Daarnaast stonden er aankondigingen op de website www.gelderland.nl, op sociale media (LinkedIn, Facebook, Instagram en X), in de nieuwsbrief van de provincie (GLD leeft) en in huis-aan-huisbladen. Daarnaast hebben partners bijgedragen aan de verspreiding van de uitnodiging, onder andere Vereniging Dorpshuizen en Kleine Kernen Gelderland en Radio Heerde. Voor de participatie is gekozen voor een mix van online en offline participatievormen.

Online inwonerspeiling 'Swipocratie'

De tool Swipocratie maakt gebruik van visuele elementen en stellingen, waardoor deelnemers snel en eenvoudig hun mening kunnen geven via een swipe-systeem. Dat wil zeggen: door stellingen en dilemma's naar links of naar rechts te 'vegen' op het scherm van de mobiele telefoon. De tool is eenvoudig

in gebruik en beeldend. De stellingen zijn concreet en compact opgeschreven zonder al teveel toelichting, zodat deelnemers intuïtief en snel kunnen reageren. Alle inwoners van Gelderland zijn bij deze tool de doelgroep. De tool is bijzonder geschikt om moeilijk bereikbare doelgroepen te betrekken zoals jongeren, ouderen, laaggeletterden en drukbezette werkenden. De online inwonerspeiling was voor sommige deelnemers ook aanleiding om aanvullend naar een van de bijeenkomsten te komen. Via verschillende kanalen van de provincie en flyers is de inwonerspeiling onder de aandacht gebracht.

Netwerkpaneling

Netwerkpaneling is een respondentenwervingsmethodiek die gebruik maakt van bestaande netwerken. Er worden wervers ingezet, die een bepaalde doelgroep vertegenwoordigen. Zij werven vervolgens binnen hun eigen netwerk respondenten. Voor de Gelderse omgevingsvisie is netwerkpaneling ingezet om extra jongeren te betrekken. De wervers brachten de online inwonerspeiling bij andere jongeren onder de aandacht.

Inwonersbijeenkomsten

De bijeenkomsten voor inwoners organiseerden we verspreid door de provincie, met als doel om zoveel mogelijk verschillende Gelderlanders te bereiken en spreken over de toekomst van de fysieke leefomgeving. De opzet van de bijeenkomsten varieerde wat betreft werkvorm, om zo aan te sluiten bij verschillende belevingswerelden van bewoners: een inloopbijeenkomst en een hoop en vrees-collage, gesprekken aan tafel en stellingen tijdens de online bijeenkomst. Van de inwonersbijeenkomsten is zowel een tekstueel als een beeldverslag gemaakt. Voor de kinderburgemeesters is een aparte bijeenkomst georganiseerd. Alle verslagen zijn opgenomen in de bijlage en waar mogelijk ook los verstuurd aan deelnemers.

Regiobijeenkomsten met partners

Voor partners organiseerden we bijeenkomsten per regio, en één Gederlandbrede bijeenkomst. Tijdens de partnerbijeenkomsten gebruikten we de werkvorm “world café”, waarin deelnemers rouleren langs een aantal tafels waar specifieke onderwerpen worden besproken. Tijdens de bijeenkomsten is met behulp van de tool Mentimeter bepaald welke keuzes werden besproken. De resultaten van de bijeenkomsten zijn verzameld in een tekstueel verslag dat aan de deelnemers is verstuurd. Sommige deelnemers hebben nog gereageerd op deze verslagen. Reacties die zijn binnengekomen tot woensdag 26 november 2025 zijn nog verwerkt in de verslaglegging.

Bekijk een impressie van de bijeenkomsten!

Bij enkele bijeenkomsten was een videograaf aanwezig. Via de video's krijg je een impressie van de bijeenkomsten, sfeer en de werkvormen. Ook zijn enkele deelnemers geïnterviewd over hun ervaringen en mening.

In gesprek met de Kinderburgermeesters
over de Gelderse omgevingsvisie

Scan de QR-code
of klik op de [link](#)

In gesprek met partners over de
Gelderse omgevingsvisie

Scan de QR-code
of klik op de [link](#)

In gesprek met inwoners
over de Gelderse omgevingsvisie

Scan de QR-code
of klik op de [link](#)

Activiteit	Datum	Locatie	Doelgroep	Deelnemers
Swipocratie: online inwonerspeiling	Maandag 20 oktober t/m vrijdag 21 november	Online	Alle inwoners Gelderland	1.838 deelnemers, waarvan 672 jonger dan 35 jaar
Netwerkpaneling t.b.v. Swipocratie	Maandag 3 november t/m vrijdag 21 november	n.v.t.	Jongeren in de leeftijd van 18 t/m 34 jaar	211 deelnemers (van de in totaal 1.838 respondenten)
Regiobijeenkomst partners Foodvalley	Maandagmiddag 27 oktober	De Reehorst, Ede	Partners Foodvalley	16 deelnemers
Inwonersbijeenkomst regio Foodvalley	Maandagavond 27 oktober	De Reehorst, Ede	Inwoners	8 deelnemers
Regiobijeenkomst partners EHPZ en Kop van de Veluwe	Donderdagmiddag 30 oktober	Watermolen van Rakhorst, Heerde	Partners EHPZ en Kop van de Veluwe	22 deelnemers
Inwonersbijeenkomst regio Veluwe	Donderdagavond 30 oktober	Watermolen van Rakhorst, Heerde	Inwoners	12 deelnemers
Bijeenkomst Gelderse kinderburgemeesters	Vrijdag 31 oktober	Provinciehuis, Arnhem	Kinderburgemeesters	18 deelnemers
Regiobijeenkomst partners Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen	Donderdagmiddag 6 november	Geniet in de Weerd, Arnhem	Partners Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen	37 deelnemers
Inwonersbijeenkomst regio Arnhem-Nijmegen	Donderdagavond 6 november	Hotel Haarhuis, Arnhem	Inwoners	13 deelnemers
Regiobijeenkomst partners Achterhoek	Maandagmiddag 10 november	Hampshire Hotel-Avenarius, Ruurlo	Partners Achterhoek	33 deelnemers
Inwonersbijeenkomst Achterhoek	Woensdagochtend 12 november	Markt, Winterswijk	Inwoners	20-30 deelnemers
Regiobijeenkomst partners Stedendriehoek	Donderdagochtend 13 november	Out of the office, Voorst	Partners Stedendriehoek	29 deelnemers
Regiobijeenkomst partners FruitDelta/Rivierenland	Donderdagmiddag 13 november	Laanboomhuis, Opheusden	Partners FruitDelta Rivierenland	30 deelnemers
Regiobijeenkomst Gelderlandbreed	Dinsdagochtend 18 november	Provinciehuis, Arnhem	Partners alle regio's	30-40 deelnemers
Inwonersbijeenkomst	Woensdagavond 19 november	Online	Alle inwoners Gelderland	11 deelnemers

Online inwonerspeiling 'Swipocratie'

De online inwonerspeiling via Swipocratie bestond uit 19 stellingen en 12 dilemma's. Daarnaast konden deelnemers via een open vraag nog aandachtspunten, tips of ideeën voor de visie meegeven. In totaal hebben 1.838 deelnemers de vragenlijst ingevuld. Hiervan hebben 255 deelnemers gebruikt gemaakt van de open vraag. De gesloten antwoorden zijn samengevat in een infographic, die ziet u op de volgende twee pagina's. Daarna volgt een korte tekstuele toelichting. Van de open antwoorden is een samenvatting gemaakt. Van

de 1.838 deelnemers hebben 332 mensen aangegeven op de hoogte te willen blijven over de omgevingsvisie. Ook gaven 196 deelnemers aan in de toekomst vaker te willen meedenken met de provincie. Daarmee heeft de participatie ook bijgedragen aan het vergroten van de betrokkenheid van inwoners bij de omgevingsvisie en de toekomst van Gelderland.

Wat vindt u belangrijk voor de toekomst van Gelderland?
Geef uw mening!

Swipe in 3 minuten met ons mee

[gelderland.swipocratie.nl](https:// gelderland.swipocratie.nl)
(u kunt swipen van 20-10-2025 t/m 21-11-2025)

provincie Gelderland

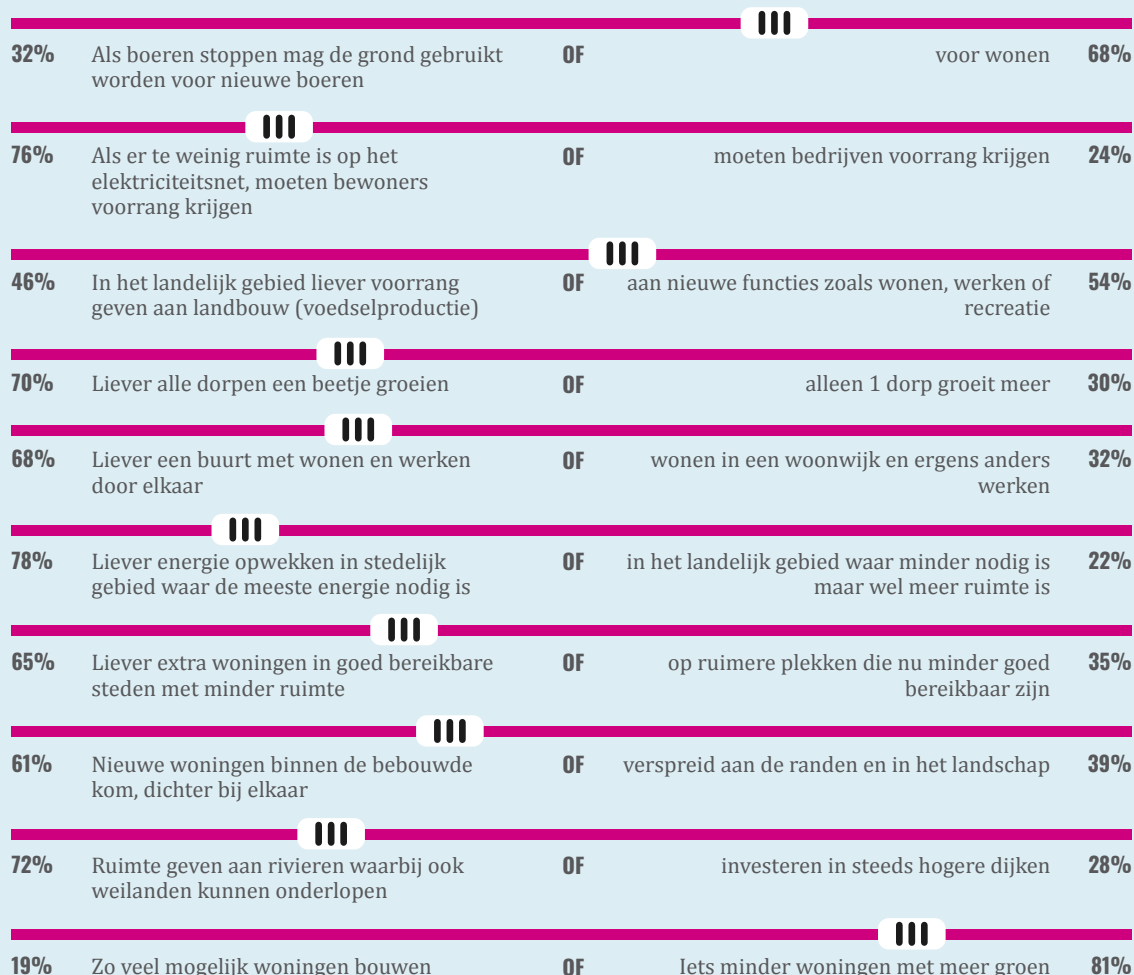
HOE DENKEN INWONERS OVER DE TOEKOMST VAN GELDERLAND?

In oktober/november 2025 is de mening gevraagd van inwoners van Gelderland met behulp van de applicatie Swipocratie. Hieronder de uitkomsten van de peiling.

1838
DEELNEMERS

« swipocratie »

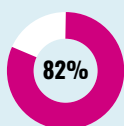
DILEMMA'S

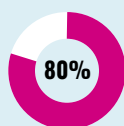
STELLINGEN

■ = eens/ja

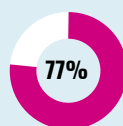
■ = oneens/nee

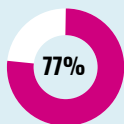
Voor wonen in het landelijk gebied accepteer ik dat sommige plekken moeilijk te bereiken zijn

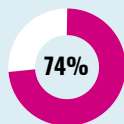
In kleine dorpen moeten er nieuwe inwoners bij komen om voorzieningen zoals zorg, school en winkels te kunnen behouden

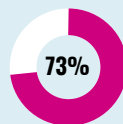
In steden moeten fiets en openbaar vervoer belangrijker worden dan de auto

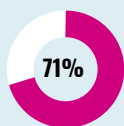
Om steden bereikbaar te houden met openbaar vervoer en de fiets zijn stationsgebieden de ideale plek om meer woningen te bouwen

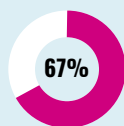
Bedrijven en boeren mogen alleen water gebruiken als er genoeg overblijft voor drinkwater, particulier gebruik en de natuur

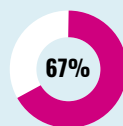
Ik maak me zorgen over de gevolgen van droogte voor de natuur

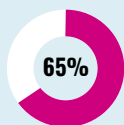
Bedrijven moeten zelf hun energie opwekken

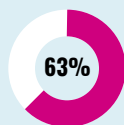
Het is belangrijker om snel huizen te bouwen, dan om te wachten tot voorzieningen (zoals winkels, wegen en scholen) klaar zijn

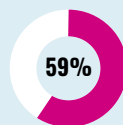
Ook mensen zonder auto moeten in het landelijk gebied overal kunnen komen

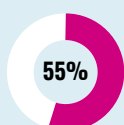
Bedrijven die veel energie gebruiken, kunnen in de toekomst nog maar op een paar plekken in Gelderland zitten

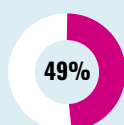
Defensie moet ruimte krijgen voor kazernes en oefeningen, ook als dat zorgt voor bijvoorbeeld extra geluid of files

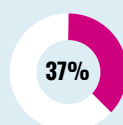
Op bedrijventerreinen horen alleen bedrijven die niet in een woonwijk of stadscentrum passen. Bijvoorbeeld: wel een fabriek, geen sportschool

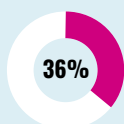
Boeren zijn onmisbaar voor de Gelderse identiteit, hun plek in het landelijk gebied moet beschermd worden

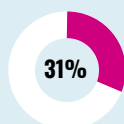
Boeren mogen ook bij extreme droogte sproeien om hun opbrengst te beschermen

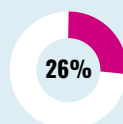
Ik maak me zorgen dat in de toekomst mijn kelder onder water loopt

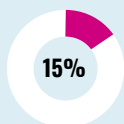
Om de woningnood op te lossen moeten we ook bouwen in hogere gebieden op en rond de Veluwe

Als een bedrijventerrein verdwijnt, moet er ergens in de regio een nieuwe bij komen

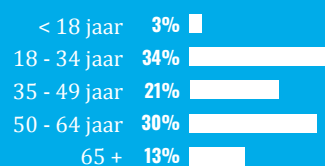
Ik ga alleen naar de stad als ik er met de auto kan komen

Om de woningnood op te lossen moeten we ook bouwen op plekken waar in de toekomst kans is op overstroming en waar bescherming veel geld kost

DE DEELNEMERS

LEEFTIJD

WOONPLAATS

Toelichting resultaten online inwonerspeiling 'Swipocratie'

Er namen 1.838 inwoners deel aan de online inwonerspeiling. Deelnemers waren verdeeld over alle leeftijdsgroepen. De meeste deelnemers waren tussen de 14 en 35 jaar oud (34%). Deelnemers kwamen uit bijna alle Gelderse gemeenten, waaronder grote deelnemersaantallen uit Arnhem, Nijmegen, Apeldoorn, Ede en Wageningen.

Over enkele vragen en stellingen uit de inwonerspeiling waren veel deelnemers het met elkaar eens:

- 82% accepteert dat wanneer in het landelijk gebied wordt gewoond, sommige plekken moeilijk te bereiken zijn.
- 81% kiest voor iets minder woningen met meer groen.
- 80% is het eens met de stelling dat kleine dorpen nieuwe inwoners nodig hebben om voorzieningen zoals zorg, winkels en scholen te behouden.
- 78% ziet liever dat energie wordt opgewekt in stedelijk gebied, waar de vraag het grootst is, dan in landelijke gebieden.

Verschillen tussen doelgroepen en regio's

Tussen de antwoorden van de verschillende leeftijdsgroepen en uit de verschillende regio's, zijn twee opvallende verschillen te zien. Dit is overigens niet terug te zien in de infographic. We hebben deze verschillen gezien aan de hand van een analyse van de achterliggende data:

Het grootste verschil tussen leeftijdsgroepen was bij deze stelling te zien: op bedrijventerreinen horen alleen bedrijven die niet in een woonwijk of stadscentrum passen. Bijvoorbeeld: wel een fabriek, geen sportschool. Hier was 76% van de deelnemers van 65 jaar of ouder het mee eens, versus 59% van alle deelnemers.

In de regio's Achterhoek, Kop van de Veluwe en EHPZ vinden 73% van de deelnemers dat boeren onmisbaar zijn voor de Gelderse identiteit, en dat hun plek in het landelijk gebied moet worden beschermd. Gemiddeld voor heel Gelderland was 55% van de deelnemers het met deze stelling eens.

Samenvatting open antwoorden

Van de 1.838 deelnemers die de inwonerspeiling hebben ingevuld, hebben 255 inwoners de moeite genomen om opmerkingen te noteren bij het open invulveld op het eind. Ruim 50 van deze reacties, dus ongeveer 20% ging over de opzet van de inwonerspeiling. Enkele deelnemers gaven aan dat ze het een leuke en goede manier vonden om mee te denken. Het merendeel van de reacties ging echter over het feit dat deelnemers de vragen te zwart wit vonden, te suggestief en te simpel voor complexe thema's. Ze missen nuance en een mogelijkheid om fouten te corrigeren. De info-knop gaf geen inhoudelijke uitleg. Ze adviseren om in de toekomst meer open vragen te gebruiken en stellingen met toelichting. Daarnaast ervaart een deel van de deelnemers een kloof tussen burger en bestuur. Men vreest dat beleid al vaststaat en wil echte invloed, met transparante terugkoppeling en een integrale omgevingsvisie die politiek en sectoren overstijgt. Tot slot zeggen enkele deelnemers dat de stem van bewoners in het buitengebied minder weegt dan die van stedelingen.

Integrale benadering en leefbaarheid

De deelnemers willen een én-én-aanpak. Ze willen functies combineren, zoals landbouw, natuur, recreatie, water, cultuur en wonen, en het landschap als één geheel zien. Leefbaarheid gaat niet alleen over gebouwen of grond, maar ook over gezondheid, rust, veiligheid en fijn samenleven, met voldoende toegankelijk groen voor mentaal en fysiek welbevinden. De provincie moet hierbij vooral samenwerken, verbinden en helpen versnellen, niet alleen regels maken.

Natuur, natuurherstel en biodiversiteit

Natuur is een van de meest gemiste, maar belangrijkste gevonden thema's. Deelnemers vinden dat het nauwelijks terugkomt in de stellingen, terwijl natuur, biodiversiteit en landschap kerntaken van de provincie zijn. Er is brede steun voor sterkere bescherming van natuurgebieden, waaronder de Veluwe, dijken, uiterwaarden, ecologische verbindingzones en Natura 2000-gebieden. Deelnemers benadrukken dat woningbouw en natuurontwikkeling samen kunnen gaan, mits zorgvuldig gepland en met hoogwaardige, extra groene ruimte. Tegelijkertijd vinden veel mensen dat natuurherstel op de Veluwe voorrang moet krijgen boven intensieve economische of toeristische uitbreiding.

Landbouw, boeren en voedselzekerheid

Boeren worden breed gewaardeerd als voedselproducenten. Deelnemers vinden dat landbouwgrond niet zomaar mag verdwijnen voor zonneparken, woningbouw of bedrijventerreinen. Desondanks klinkt een sterke roep om reductie van de veestapel en het afbouwen van intensieve veehouderij en megastallen, vanwege stikstof- en klimaatimpact. Veel deelnemers steunen meer extensieve, biologische of natuur inclusieve landbouw en innovatieve methoden. Er is bezorgdheid dat uitkoopregelingen voor boeren indirect leiden tot industrialisatie of woningbouw; men ziet liever voortzetting van landbouw in duurzame vorm of omzetting naar natuur.

Wonen, woningnood en zuinig ruimtegebruik

De woningnood wordt door veel deelnemers benoemd als urgent probleem. Men vraagt om meer betaalbare woningen voor starters en senioren (70+), met focus op doorstroming. Veel steun is er voor het bouwen van woningen binnen een bestaande stad of dorp, zonder nieuwe grond buiten de stad te gebruiken: hoger bouwen, extra verdiepingen op bestaande gebouwen, en slimme compacte woonoplossingen, bij voorkeur in of nabij steden, kernen en langs OV-lijnen of stations. Grote waardering wordt uitgesproken voor hergebruik van leegstaand vastgoed, zoals kantoren, scholen en vakantieparken. Gesuggereerde woonconcepten zijn onder meer tiny houses, woningdelen, woningen waar meerdere generaties kunnen wonen en extra woningen op bestaande boerenerven. Bij nieuwbouw moet niet alleen naar woningen worden gekeken, maar ook naar meebouwen van voorzieningen zoals zorg, groen, OV, sport en scholen. Rust en landschaps- en cultuurhistorische waarden moeten in het buitengebied worden ontzien.

Energietransitie

Erissterkeweerstand tegen grootschalige windturbines op land. Dit komt onder meer door de impact op de horizon, de natuur en de leefomgeving. Zonne-energie wordt wél breed geaccepteerd op daken en boven parkeerplaatsen, maar niet op open landbouwgrond via zonneweides. Opvallend vaak genoemd is de voorkeur voor kernenergie of kleinschalige SMR-centrales als alternatief om landschapsimpact te verminderen. Tegelijkertijd bestaat er steun voor duurzame energie coöperaties en energieopslag, mits subsidies echt duurzame oplossingen stimuleren. Energiebesparing

wordt als onderbelicht ervaren, vooral isolatie van woningen en energie-efficiënte mobiliteit. Ook de klimaat- en CO₂-impact van zand- en grindwinning voor beton en bouwmaterialen wordt meermaals benoemd.

Mobiliteit en openbaar vervoer

OV-bereikbaarheid in dunbevolkte gebieden is voor veel deelnemers onvoldoende. Men vraagt om frequenter, beter en goedkoper OV, met ideeën variërend van gratis daluren tot volledig gratis OV. Daarnaast bestaat er behoefte aan nieuwe of verbeterde spoorverbindingen tussen steden en tussen de Veluwe en de Achterhoek. Ook snelfietsroutes, veilige en verlichte fietspaden, deelmobiliteit en elektrische alternatieven worden gesteund om jongeren, werk- en studie-kansen en leefbaarheid in kleine kernen te verbeteren. Beleid moet niet één vervoermiddel centraal stellen, maar een combinatie van verschillende vervoersmiddelen.

Water, klimaatadaptatie en bodem

Uit de open antwoorden blijkt dat deelnemers “water en bodem sturend” belangrijk vinden. Ze maken zich zorgen over droogte, het maaibeheer, waterstanden en het oppompen van grondwater. Veel mensen vinden dat water langer vastgehouden moet worden, bijvoorbeeld met stuwen, wateropvanggebieden of lokale watertanks. Sommige deelnemers denken dat er wel huizen gebouwd kunnen worden in gebieden die kunnen overstromen, als die huizen maar waterbestendig zijn. Ook begrijpen mensen dat dijken niet steeds hoger gemaakt kunnen worden. Daarom vinden zij het belangrijk om ook andere oplossingen te zoeken voor waterveiligheid en het voorkomen van wateroverlast.

Beeldverslagen bijeenkomsten met bewoners

In fase 2 gingen we op vijf plekken in de provincie met bewoners in gesprek. Bij elke bijeenkomst was een tekenaar aanwezig, die de resultaten in beeld samenvatte, en dit ook terug koppelde aan de deelnemers. Op de volgende pagina's staat hiervan het resultaat.

2025

ONZE OMGEVINGSVISIE

DAAROVER PRATEN WE ALLEMAAL MEE

HOE BENOEMJE DINGEN?

DUURZAAM =
LANDELIJK =
CIRCULAIR =

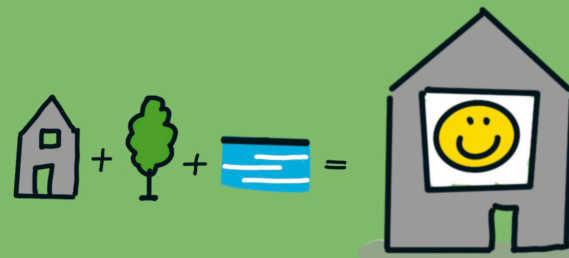
WAT DOEN WE MET AUTO'S ?

WIJ HEBBEN ZORGEN OM SAMENWERKING TUSSEN GEMEENTE EN PROVINCIE

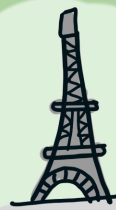

2050

RICHTING GEVEN AAN EEN AANTREKKELIJKE WOONOMGEVING

STRAKS VERANDERT HET KARAKTER VAN DE DORPEN

ER IS OOK MOOIE HOOGBOUW

ZAKEN MOETEN LATER NOG AANGEPAST KUNNEN WORDEN

VERGEET DE JEUGD NIET

DE KLOMP HEEFT GOEDE VERBINDINGEN

MAAR DE BUS ...

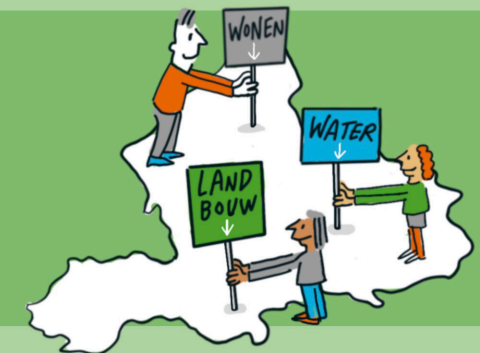
HALTE 'GEEN'

WONEN IN GELD ERLAND

EEN HUIS MOET WEL BETAALBAAR ZIJN

RICHTING GEVEN AAN OPGAVEN IN HET LANDELIJK GEBIED

IK MAAK ME ZORGEN OVER RECREATIE GEBIEDEN EN NATUUR

IK OM WATER

WAT GEBEURT ER MET DE LANDBOUW GROND DIE GEEN LANDBOUW MEER IS?

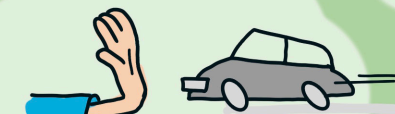

WELKE LANDBOUWGROND IS NODIG VOOR VOEDSEL PRODUCTIE ?

WAT KAN GEBRUIKT WORDEN VOOR NATUUR, HUIZEN, BEDRIJVEN ?

ER MOETEN GRENZEN KOMEN

ZO VER EN NIET VERDER

MEEPRATEN OVER DE OMGEVINGSVISIE

BRUG TUSSEN EPE EN OLT SNELLERE ROUTE SA/LAND

ROL GEMEENTE STUURT DE PROVINCIE WEL GENOEG?

NIEUWE WOONVORMEN

GE/UIDS SCHERMEN

STUREN OP BEREIKBAARHEID VAN DEFENSIE, GOEDERENSTROMEN EN VERSTEDELING

OV FYNMAZIG EN BETAALBAAR

RAND VELUWE VOLGEBOUWD

RICHTING GEVEN AAN EEN AANTREKKELIJKE WOONOMGEVING

ZONNEPANELEN OP DAKEN IPV LANDBOUW GROND

ALLE ONTWIKKELINGEN KNABBELEN AF VAN DE NATUUR

RECREATIE WONINGEN PERMANENTE WONINGEN VAN MAKEN

ONTWIKKELINGEN IN LANDELIJK GEBIED VERSTERKEN ELKAAR: WONEN, WERKEN, LANDBOUW, NATUUR

TE WEINIG SPEELRUIMTE

GE/UIDS OVERLAST DOOR DEFENSIE

BLOKKEN DOZEN

LIEVER BUURTJE ERBJ IN DORP IPV WJK IN GROTE STEDEN

STUREN OP VESTIGINGS-VOORWAARDEN VOOR ECONOMIE

BA/LANS IN STIKSTOFRUIMTE VOOR BEDRIJVEN, STEDEN EN LOCALE ONTWIKKELINGEN

DUURZAME LANDBOUW VERDWIJNT

NATUUR INCLUSIEF BOUWEN OOK VOOR BEDRIJVEN

WATERSTOF BACKBONE OOK GEBRUIKEN VOOR VERWARMEN HUIZEN

KERNEN HEBBEN GEZONDE ECONOMIE NODIG

LOCHEM WORDT NIET GEZIEN IN DE STEDENDRIEHOEK

RENOVATIE BESTAANDE INDUSTRIE TERREINEN

DAT BEDRIJVEN WATER VRAGEN VOORDAT ER BELEID IS

'MAAKBEDRIJVEN' ZIJN WERKGELEGENHEID

RICHTING GEVEN AAN OPGAVEN IN HET LANDELIJK GEBIED

NATUURLIJKE OMGEVING BELANGRIJK VOOR GEZONDHEID WELZIJN, CONTINUITET

SNIPPER GROEN OOK WAARDEVOL

WATER BORGEN WAAR JE HET NODIG HEBT

RUIMTE VOOR JONGE BOEREN

FUNCTIONES MENGEN IN LANDELIJK GEBIED

INVESTEER IN KWALITEIT LANDELIJK GEBIED

HOE GAAN WE OM MET WATEROVERLAST IN BESTAAND BEBOUWD GEBIED

LANDBOUW: EENZYDIG ECONOMISCH BELANG LIJKT PRIORITEITTE HEBBEN BOVEN ALGEMEEN BELANG

WATERVRIENDELIJK BOUWEN

MEEPRATEN OVER DE OMGEVINGSVISIE

VOOR HOVEEL
MENSEN GAAN
WE BOUWEN?
PROGNOSE?

HOE VERHOUDEN
BESLISSINGEN
VAN HET RUK
TOT DE DIE
VAN DE PROVINCIE?
Bij ruimtelijke
claims van defensie?

MEEPRATEN OVER DE OMGEVINGSVISIE

WELKE ROL KRIJGT
DE MOBILITEIT?
EN DUS
OOK
HET OV!

PRATEN JULIE
OOK MET DUTS
LAND?

RICHTING GEVEN
AAN EEN
AANTREKKELIJKE
WOONOMGEVING

VERSTEENDE
VOORTUIGEN NIET
TOESTAAN

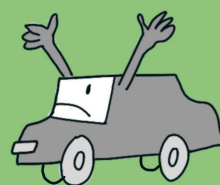

GA BOUWEN VOOR
OUDEREN
EN JONGEREN
HOOGBOUW KAN PROBLEMEN
HELPEN OPLOSSEN

WILLEN WE OVERAL

BARNEVELD

RONDOM
BARNEVELD IS
ER RUIMTE

AUTO'S
ZULLEN TOENEMEN
WAAR GAAN WE
ZE LATEN?

KERNEN WORDEN HETZELFDE

IN HOEVERRE
HEBBEN KLEINE
KERNEN
GROEI NODIG
IVM LEEFBAARHEID?

STUREN OP HET
VASTHOUDEN
VAN WATER

EEN
INFORMATIECENTRUM
MET TIPS
VOOR OMGAAN
MET WATER VOOR
BEWONERS

HOEZO
BOUWEN IN
DE UITERWAARDEN?!

MEER BOMEN

WORDT ER
REKENING MEE
GEHOUDEN
WAAR WATER
WORDT
WEGGEHAALD?

TOENAME
PARTICULIERE
WATERPUTTEN

RECREATIEDRUK
VERDELEN

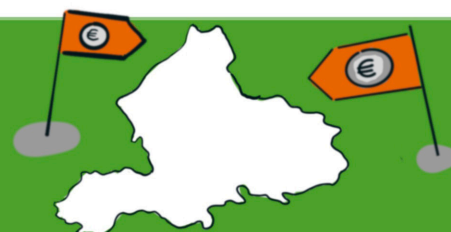
HET GEBRUIK
VAN DIEP
GRONDWATER
VOOR INDUSTRIE

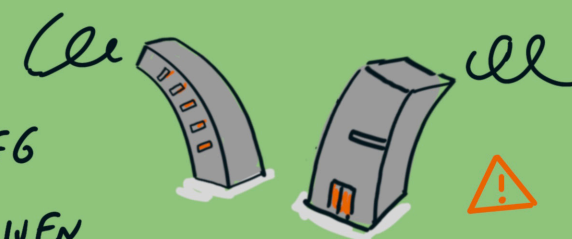
DUTSLAND
DAT WEGERT
OVERLOOP GEBIEDEN
OPEN TE ZETTEN

STUREN OP
VESTIGINGS
VOORWAARDEN
VOOR ECONOMIE

IS ER
WEL GENOEG
ENERGIE
VOOR BEDRIJVEN

ZOEK NAAR
LOKALE
OPLOSSINGEN
IPV 'CHINA'

CIRCULAIRE
ECONOMIE
KAN OOK ZIJN:
MINDER
SPULLEN

WERKPLEKKEN
MOETEN GOED
BEREIKBAAR ZIJN,
OOK MET OV

VISIE NODIG
OP RECREATIE
EN TOERISME

MEEPRATEN OVER DE OMGEVINGSVISIE

7 ruimtelijke keuzes ← nog niet vastgesteld

- 1 sturen op vasthouden van water
- 2 sturen op beschikbaarheid en kwaliteit zoet grondwater
- 3 richting geven aan opgaven landelijk gebied
- 4 sturen op toekomstig energiesysteem
- 5 sturen op bereikbaarheid van defensie, goederenstromen en verstedelijking
- 6 sturen op vestigingsvoorwaarden voor economie
- 7 richting geven aan aantrekkelijke woonomgeving

omgevingsvisie wordt vertaald...

omgevingsvisie

in concrete uitwerkingen

aan elke vraag zitten zoveel aspecten...

de complexiteit van de omgevingsvisie

bereikbaarheid beter OV

snel fietsroutes

bouwen

hoog en droog

natura 2000

water

vasthouden is belangrijk

combineren met natuur!

en hoeft natuurlijk niet te leiden tot minder huizen

natuur

natuur is belangrijk!

is ook een ruimtelijke keuze!

vitale landbouw!

mooi en leefbaar landelijk gebied

voorkomen verrommeling

cultuur-historie!

wonen en economie

compact en bereikbaar

grondwater

maar eh... kunnen boeren wel zelf bepalen of ze sproeien?

blijft er voldoende drinkwater beschikbaar?

energie

niet alleen windmolens

ook kleine kerncentrales

geen kernenergie in Harderwijk

valt mee hoor!

Bureau Buhrs
communicatie &
gebiedsmarketing

land ^{iD}
Strategisch ontwerpers
voor gebieden in beweging